

ta ez dakizkizuen. Arrazoez ta alik zuzenen egin da oraingo au; jakiña izkuntza bizia iñoiz aaztu gabe. Azkenik, gogora dezagun: euskalari goikoenen maixutza izan dugu: Seber Altube, Luis Mitxelena, A. Omaetxebarria, t. a.

YAKIN'ek argitaratzen du lan au ta YAKIN-zale guziori dei berezi bat egin nai dizuegu. Gure aldizkari onen orriak jantzi egokiz apaintzeko guzior laguntza bear da. Ala ere, oraingoan ez gatoz diru-billa, ez; propaganda apur bat bakarrik eskatzen dizuegu. Badakigu liburu garestiak saltzeak nolako pozak dituen; onegatik alik merkeen jartzen dizuegu liburu

au, bakoitzak bere neurrian lagun dezaigun. Ez goaz negoziarik egitera; baiña, liburuaren berria zabalduaz, esku bat luza dezaigukezute. Geroz ta geiago ditugu euskal-ikastolak ere ta zuek, askotan, oietako batean irakasletzan diarduenari propaganda-orritxoera kus dezaiokezute. Ez da lan nekarria, ta zergatik ez egin?, guretzat laguntza bikain bat gerta ditekalarik. Euskerarako bideak erreztu egingo dizkiezute zenbaiti, ta, bide batez, YAKIN'ek bultzadaxo onuragarri bat izango du. Propaganda-orriak bear badituzute, eskatu YAKIN'en Zuzendaritzara. Eskerrik asko, anaiok!

« P E R U L E A R T Z A ' K O »

Txillardegiren liburu

Barrenak ez dit agintzen ixillik egotea, liburu onek gaurko gazte-jendearen artean egin dezaken kaltearengatik. Leartza, liburu ontako giza-nagusia, europear bihurtu zaigu, izurri gaizto batean, beintzat. Ez dugu emen olakorik bear. Naiko gaitz daukagu leen ere ta naiko kezka, oraingo gizaseme batzuei iruditzen ez ba'zaie ere. Ez uste izan gu, katolikuok, auzi orren berri gabe patxaran bizi geranik; oiek eta latzagoak ere jasaten ditugu gizonki, goiko laguntzarekin. Lengoak ikusi omen zuna: uri aundi batetik pasatzean, deabru bakarra omen zegoen atean uritar guziak tentarazteko, eta geldi lanik gabe; baiña praille-Alkartegi batera iritxi zanean, bosteun deabru ari omen ziran lan eta lan, tentaketan, baten bat erorizten ote zuten. Unamuno, Leartza ta olako oiek, guk aifia duda ta kezka izan ote dute fede-gauzetan? Ez diegu ohore ori eman. Santuago ta eraso geiago. Olakoetan, edo gogor eutsi, edo ez sinistu. Beste jarrerara ori ez da batere filosofikua. Katolikuetan ere gerta oi dira banaka banaka erorikoak, filosofiari benaz ekitean, baiña gutxienak dira. Gure artean apaizjendea da saiatuena gai ontan. Emen ditugu Zaragueta, Zubiri, M. Zubeldia, A. Alzo, Barandiaran, & Leartza baiño saiatuagoak, baiñan ez dira kutsatu filosofoi ustel orrekin. Leartzaren filosofia ustela ta merkea da: novela tzarretan

ikasía. Jaun orrek ez du ukondorik urratu Aristotel istudiatzen. Au mutilla, oraíndik ere, eskola nagusietan aipatzen eta istudiatzen dutena, bi milla ta laureun urte auetan. Metafisika-basoan dan zugatzik ederrena berak ezarri zuun, *ousia*. Leartzak ez du ametitzen *ousia* ori, ba-danik baldin ba'daki ere; baiña besteren agotik, Bergson'enetik ote? au esaten digu: "gauzetan ez dago ezer dirauenik". Onela Bergson'ek itzez itz: "il n'y a pas de substances". Eta gero: "mundua ez da ezer ni gabe"; "ba al da mundua ezer bere baitan?" (102 eta 118 orrialdeetan). Au ere Bergson'enetik artua ditek. Esaten baitu onek ere, "ni munduak sortarazten nau, ta berebat nik mundua sortarazten det"; alkar-sortze edo *evolution creatrice da guzia*; zer'ik eta zerbait'ik ez da; zerena edo zerbaitena, bai. Orain dala bi milla ta laureun urte, aurrak ere Grezia'n tí esaten zuten eta euskaldunak zer eta zerbait; eta emendik beste bi milla ta laureun urtetara, bi izkuntzak bizi ba'dira, berebat esango dute. Iraizean, itz batzuk Bergson'engaz. Ni arrituta egoten naiz beti, kritikak nola jorratu ez dun geiagoko olako astapuzkeriak esan ditun gizona. Esaten ere du, gizona ekaia (*materia*) dala; *l'étre, la cause, la liberté, la finalité*, auzi ikaragarriak dirala, ta ez dala oietan pentsatu bear: *ce sont des problèmes angoissants*. Moral'a, berriz,

da = cosa de comer, &. Iainkoak bizi lu-
zea emoten ba deust, eta ortarako astia,
isplikatuko naz obeto.

"Alako edo olako maixuak (maixuk) jo-
kera ori asi dauala-ta, beste barik ezin
geinkio jarraitu. Nik neuk beintzat, ez",
diño bedorrek. Bapo! "Nik neuk (barrero),
moi je prantsesez, sekula ez neban entzun
errian urtedun itza, urteko baiño... Erde-
rismos Altube'ren idazkian jokera orren
okerragaz konturatu arte". —Zure arrazoi
motz bateri osteragiltza emongo neuskio,
Altube iaunari zor iakon begirunea ez ba-
neuko tar-tean: "Alako edo olako maixuk
esan dau-la-ta, beste barik ezin geinkio ja-
rraitu". Baiña goazen arrazoiketara. Da-
kidala nik ez dot erabili urtedun, baiña
darabilenari ez deustot muxin egingo.
Itxiozu pakean erriari. Gauza bat ondo
esaten ba'dau, beste bat ondo esana sur-
kitu lei, erriak esaten ez ba'dau bere. Al-
tube iaunaren baimenagaz, ez dot uste ur-
tedun txarto dagonik. Iñok ez dau itandu-
ten "nungo edo noizko urte dozuz?" zen-
bat urte dozuz? ba, denporea gauza lez
artzen dogula, -go, -ko, toki dira: etxeko,
baserriko, mendiko, &.

"Jokera ori bidezkoa ba'litz (-a artikulua
kendutea) nik be artuko neuke. Baiña
orretarako arrazoiak emon bekidaz". —Par-
katu, baiñan ori ez da enskera. Emon
(nik) ezin uztartu dadi *ekidin*'ekin, biak
-k gabedun adi-iahea behar baitabe. Etorri
bekidaz, gertau bekidaz, eta abar ondo
dagoz, bai. (*Ni etorri, au gertatu*), ez nik
eta onek. Ori, idia astoagaz uztartutea da.
Emon begidaz, bai; emon eta egin biak
k-dun baitira.

Bedorren serbitzurako.

Orixe,

BIOTZA GORDIN

Biotza gordin, ezea...
Odolaren kea
ke eze, gordiña,
gorri antzean urdiña.
Ai urdiñaren gaztea!
Ai gorriaren griña!

**

Ba-du zugaitzak
zorne ixilla,
indar emango diona.
Alaxe dugu gizona:
biotz-mamian

odol aparra.
Odol apar purpuilpean
bere indarrak
gorri diraki
bor-bor ixillean...
Maitasun moztioa
sagardo biurtutzen
upel-sabelean...

**

Geldi, geldi, gazte susper!:
lanean duzu biotza.
Apar likitsa bota dezaiño
sartu berriro zipotza.
Goza da bai moztioa:
moztioaren gozoa...
Edan da edan
xora zindezke;
xoramenaren moskorra...
Geldi, geldi, gazte susper!:
odola duzu zikiña.
Zaude ixillik maitasun zai,
ameslari, alai,
naiz barnean miña...
Noiz zure ordua iritxiko ote?
Noiz garbituko odola?
Geldi, ameslari...
naiz barnean griña...

**

Biotza gordin, ezea...
Odolaren kea...
Orain bai maite duzula,
garbi, bulkotsu bai zera,
maitasunaren urrea...
Urrezko pakea!

Otarri

EUSKAL-ADITZA

Laister zuen eskuetarako eran
izango da liburuxka pollit bat:
«Euskal-aditza: Gipuzko - Bizkaie-
rak. Paradigmas verbales y méto-
do racional para su estudio» deri-
tzaiona.

Aditz berri bat?, esango diguzu-
te. Bai ta ez. Euskal-berbua beti-
koa dugu; baiña ba-liteke, orain-
go onetan, zenbaitetan baiño zu-
zenago aurkitzea (aurkibidean ikus
dezakezute ori). Batez ere, beste
alde onak dituela esango genuke:
gipuzkera ta bizkaiera batera doaz
ta, gaiñera, metodu bat du bion-
tzat, ikas-bideak malkartsuegi ger-

eta irakurkizunen eragiñez. Baserritarrai, ostera, eztiak sekula entzun]. Or erantzuna. Nire erantzuna luzeago lizake, ta beste nunbait agertzeko asmetan naz, argi ta sakon.

"Probatu litekeenez, sekula ezta erabili Euskalerriko ifongo aldetan ekarri *dun* ogia, aspaldiko denboretan" —Proba eza zu, bada!

Gure autorerik zaharrenak atzoko dira. Len zer gertatu zan, joan eta billa. *Dun*'en alde or daukazuz euskaldun, ez euskaldun, bizardun, dirudun, eta senardun, esaterako. Azken au esan zahar baten, axular eta baiño zaharragoko errefau artan: "itxasturuaren emaztea, goizen senardun, arratsean alhargun". Ganera, zure errazoiari erantzunez, guk ez dogu esaten duan eta duen orreitan *a* ta *e* epentetika diranik, *edun* lez *iokatzen* *ba'dira*, bai *Un* lez *iokatzen* *ba'dira*. Zer da UN ori? Olabide zanaren balizkizun (hipotesi) bat. EDUN bere, hipotesi artu dadike; orregaitik ipinten dabe izartxoagaz. Ernamiña -u- dauan orren izen zaharragoa ez ote zediken (eiken, *pardon!* eikean) UN? Gure iokaera garbi garbiari begirata, baietz esan lei: *d-u-t*, (ne) *n-u-n*, (ne) *n-u-ke*, (ne) *n-u-ken*. Dana dala, ez dakigu zein uste dan erdinstel, eta bitartean, ondo da, batasunareko, arauz-erara dagon hipotesi bat artutea. Zuena arauz-ipurdi dago, Bizkaian ezik. Zergatik esaten dabe kiputzak *zenuen*, *zuen*, eta ez *zenuaten*, *zenueten*, *zuten*, *zuten?* esan bear lizakenez? (Nen-edu-n, zen-edu-n, z-edu-n; gen-edu-n, zen-edu-ten, z-edu-ten). Zergaitik esaten dabe nuke, zenuke, luke, gure aldera etorritik, eta ez nuake, nueke, zenuake, zenuke, luake, lueke? Bizkaitarrak ederto: neuke, leuke (*n-edu-ke*, *l-edu-ke*). Anarkia naiago dozue, ala? Ori ez da batasunera bidea.

Nuan, nuban (nungo giputz-erritan?), nuen (Napar-sortaldean eta Laphurdin), nuben (Naparroako sakan-errian), nuin (Laphurdin, Uztaritz aldean), niin, nin (Baxenabarren), nian (Xuberon), noon, non (Giputz-goierrin), nuun (an-emenka nahaste) nun (Napar-Gipuzkoetan amarretatik bederatzi); neuan, neban, nuan, naban, nauen, nabun, *nemen* (nik Araba'ko Zigoitian bildua): emeretzai aldetara. Egizu or batasuna! —Bai, eta errez, euskera idatzirako, *edun* hipotesi artu ezkerro: nen-edun (metatesiz nen-uden, neuen, nuen), &, &. Zuok alkar artu bear dozue. Nuan,

zuan *Radio Voz de Guipuzcoa* ta idazle batzuk; nuen beste idazle batzuk. Guk batasuna egiñik itzi gendun orretan.

"Orixe'k aipatzen duen NENDUN ortaz Gipuzkoan ezta arkituko arrastorik..." —Gaur ez, baiña gendun esan oi da, eta *néndun* esango zala uste izateko da; *ni* ta *gu* batean sortuko ziran bezala, *n-endun* eta *g-endun* bere bai. Zentzun onak ori diño. Ganera, esaten da *nindun*, gure baitarako ioka-itzetan. Lehenaldiaren ezaugarri edo nor-zantzu auek ditugu: *nen-*, *zen-*, *z-*; *gen-*, *zen-* (te), *z-* (te), *nin-*, *zin-*, *z-*, *gin-*, &, &.

"Bizkaiko erri bat edo bestetan..." —Baita gipuz-Gipuzko osoa baiño toki zabala-goan. Ken iozuz Gipuzkoari Bizkaigipuzkoa ta Napar-gipuzkoa. Zetan geratzen da? Orozko erri galanta beure ballerakaz, Zerberio, Arrankudiaga, ta inguruak Lezamatik asita itxas-egiraño, Mungi ta Laukiniz alde ez ete dira Gipuz-gipuzkoa baiño geiago lurrez?

Irigoi en iauna, zure serbitzurako dago.

Orixe,

2) Kamiñazpi'ri erantzuna

Iauna: andi andirik dator bedorri, ta borobil borobil, niri lepo-ganetik zear-begiratu bat egiñaz. EKIN zanaren idazleetako ba zara, ta zerbaitxo irakurri *ba'do* zu, *ba-dakizu* nok sartu eban artikulua kentzeko moda txar edo on ori, eta iauntxo ori bizi dozu eta *ba-du* bere izena.

Zer arrazoi artikulua kentzeko? *Ba-dira* gitxienez ogetamar urte Artiz'tar Xabier'ek eskauta artikulua luze bat egin nebala nire arrazoiak emonaz. E-naz barrero lehengo gorakora (gonbitura) itzuliko, txakurra lez. Artikulu a ondo artua izan zan, eta ientea nire atzetik etorri zan. Zuk orain bestera eroaten *ba'do* zu, zu nagosi. Gaztelan esan daroiena: *el que más chifle, capador*. Diñozun *-a* ori ganez dago askotan. *Ba-dakizu* noz konturatu nintzan? Aspalditxoko urtietan, baxenabartar batekin ari nintzala. "Nongoa zira"? *nik*, eta?" "Donapaleuko", erantzuna. *De dónde eres?* —*De San Pelayo. No el de donde. El de San Pelayo.* Artatik asi nintzan neure baitaritzen. Batzutan edo askotan ez da kendu behar ganez dagola dirudien arren. Esaterako: au jateko da = para comer; jatekoa

"Bere zafiak lehertzeaz jarri ziran". Aren... edota, zafiak lehertzeaz jarri ziran (gizon ark). Euskera garbiz: jarri zitzaizkion.

Naiko erakusgarri dira, idazleak inoiz utsegin ez dezaten.

Europear biurtu nai gaitute. Zertan, ordea? Zer eta zerbait eta izatea kentzen ba'ditugu, joan da pertza; Metafisica erro-errotik ateratzen degu, filosofia dun zatirik ederrena. Arako ingeles filosofuarena: "lan-maiean ari naizenean, gauza guzia itxura ta irudipenak dirala uste det; baiña otordu-maiean txuleta eder bat ikusten dedanean, ua zerbait dala iruditzen zait".

Txillardegi'k bere liburua onela bukatzen du: "Arrazoi zenuen: burutik egiña dago" (Leartza).

Nik ere artikulua onela bukatzen det: "Liburu au buruz egiña ordez, burutik egiña dago. Bazartu ezazute zoko illunera".

Oarkizun. Orain ez daukat Bergson nerekin, eta ezin aipatu izan ditut orrialdea ta lerroa. Nik 78'garren argitaraldia irakurri nuun, eta seguru nago, an, gizona ekaia (**materia**) dala esaten dula.

Nola, bada, dioke baten batek, materialistan aurka pagina ederrak idatzi bazitun? —Ez, beraren sistemari egi ori zeriolako, ala gertatuz baizik (**per accidens**).

Naiago nuke A. Intxausti'k Ortega Gasset'ekin egin duna Bergson'ekin egingo ba'lu.

Orixe.

YAKIN'en sariketa

Jakiñaren gaiñean zerate YAKIN'en argitaratzen diren lanentzat antolatu genuen txapelketaz [Ikusi YAKINtxo'ren lendabiziko zenbakiaren 2'en orrialdea]. Ba, oraingoan epaileak eman nai dizkizuegu ezagutera. Prakadun ta eliz-gizonak naasian aukeratu ditugu. Bost dira guziok ta ongi ezagunak guzientzat. Bakoitzak lau lan izendatuko dizkigu, beren balioei dagokienez zerrendatuaz eta, lan guzian puntuak zenbatu ondoren, zuzendaritzak argitara emango du azken erabakia. Ona bostok:

Luis Mitxelena Jauna,
A. Santiago Onaindia, karmeldarra,
A. Karmelo Iturria, prantziskotarra,
Imanol Lekuona Apaiz Jauna,
Txillardegi Jauna.